

นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเกาหลี ในช่วงการยึดครองและช่วงหลังการได้รับ
เอกราชจากญี่ปุ่น
วิเชียร อินทะลี

Japan's Foreign Policy Toward Korea During Japanese Colonial Rule
and Korean Independence

Wichian Intasi

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12121

Institute of East Asian Studies, Thammasat University at Rangsit, Klong Luang, Pathum Thani 12121, Thailand.

Corresponding author. E-mail address: wichiansi@gmail.com (W. Intasi)

Received 22 July 2008; accepted 16 December 2008

บทคัดย่อ

ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ เป็นประเทศเพื่อนบ้านกันแต่ญี่ปุ่นกลับมีความสัมพันธ์ทางการทูตเฉพาะกับเกาหลีใต้ ส่วนกับเกาหลีเหนือ ยังไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน และแม้ญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แต่ก็เกิดปัญหาระหว่างกันมาโดยตลอด ในทำนองเดียวกันแม้สงครามเย็นได้สิ้นสุดมานาน ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือก็ยังไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันได้ จากสภาพปัญหา ดังกล่าว การวิจัยนี้จึงกำหนดเป้าหมายที่จะศึกษานโยบายของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครอง และช่วงหลังการได้รับเอกราช มูลเหตุที่ทำให้ญี่ปุ่น ต้องกำหนดนโยบายต่อเกาหลีในลักษณะดังกล่าว และ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ส่วนวิธีการวิจัยนั้นเป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ญี่ปุ่นต้องการครอบครองเกาหลีด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงเป็นหลัก ส่วนด้านเศรษฐกิจเป็นเหตุผลรอง โดยใน ค.ศ.1910 ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคมและปกครองจนถึง ค.ศ.1945 ซึ่งตลอดช่วงดังกล่าว ญี่ปุ่นได้เข้า จัดระเบียบการปกครอง ตักตวงผลประโยชน์ เกณฑ์ชาวเกาหลีเพื่อประโยชน์ด้านแรงงานและสงคราม เกณฑ์หญิงเกาหลีเพื่อให้บริการทางเพศแก่ทหาร ญี่ปุ่น และสร้างความเป็นญี่ปุ่นให้แก่ชาวเกาหลี ภายหลังได้รับอิสระจากญี่ปุ่น เกาหลีกลับถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ด้วยเหตุที่ญี่ปุ่นมีสหรัฐอเมริกา เป็นพันธมิตรที่สำคัญในช่วงสงครามเย็น ญี่ปุ่นจึงต้องดำเนินนโยบายต่อเกาหลีทั้งสองสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา โดยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต กับเกาหลีใต้ จากสภาพดังกล่าว ผนวกกับการปฏิบัติของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในอดีต จึงเป็นเหตุให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญปัญหาในความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้มาโดยตลอด

คำสำคัญ: นโยบายต่างประเทศ; ญี่ปุ่น; เกาหลีเหนือ; เกาหลีใต้

Abstract

Japan, North Korea and South Korea are neighboring countries; however, Japan established diplomatic relations only with South Korea, but not with North Korea. Though Japan has normalized relations with South Korea, their relations often encounter some difficulties. The Cold War ended nearly two decades; nevertheless, Japan and North Korea are still unable to establish diplomatic ties. From such problems, the objectives of the study are to investigate Japan's policy toward Korea during the period of Japanese occupation and Korean independence, to find out factors that push Japan to formulate such a policy, and to examine problems concerning relations between Japan and two Koreas. The study is a qualitative research. The findings are that the security factor is the main factor for why Japan aimed to occupy Korea, while the economic reason comes second. Japan successfully annexed Korea in 1910 and ruled as a colony until 1945. In order to serve its interest, Japan controlled Korean administration, exploited resources, drafted Koreans for laboring and fighting in the war, forced Korean women serving as comfort women for Japanese soldiers during the Second World War, and assimilated Koreans to Japanese culture. When Korea was liberated, it was partitioned into two parts. Because it was an ally of the United States, Japan had to formulate foreign policy in the same direction with them. Therefore, Japan only established diplomatic relations with South Korea. This political deadlock, accompanied with Japan's misdeed about Korea in the past, push Japan faced with problems in relations with two Koreas.

Keywords: Foreign policy; Japan; North Korea; South Korea

บทนำ

นับจากอดีตเป็นต้นมา บรรดาประเทศเพื่อนบ้านของเกาหลี ไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น และรัสเซีย ต่างถือว่าเกาหลีเป็นดินแดนที่มีความ

เหมาะสมด้านยุทธศาสตร์ หากประเทศใดสามารถยึดครองหรือ มีอิทธิพลเหนือเกาหลี ก็จะสามารถใช้เป็นฐานในการขยายอำนาจ และเป็นปราการในการป้องกันการโจมตีจากประเทศที่เป็นศัตรูได้ ในขณะที่เดียวกันก็ยังสามารถหาประโยชน์จากเกาหลีในการเป็นแหล่ง

วัตถุประสงค์และตลาดระบายสินค้า จากความสำคัญดังกล่าว เกาหลีจึงกลายเป็นสมรภูมิของความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องการเข้าไปมีอิทธิพลหรือยึดครองเกาหลี หากพิจารณาในสมัยราชวงศ์โจซอน (Choson Dynasty) ซึ่งปกครองเกาหลีระหว่าง ค.ศ.1392-1910 ก็พบว่า เกาหลีต้องเผชิญกับการขยายอิทธิพลของทั้ง จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย ซึ่งในบางครั้งประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ได้ทำสงครามสู้รบระหว่างกัน เนื่องจากไม่ต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งมีอิทธิพลหรือยึดครองเกาหลีแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (Sino-Japanese War) ระหว่าง ค.ศ.1894-1895 และสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย (Russo-Japanese War) ระหว่าง ค.ศ.1904-1905 ซึ่งในสงครามดังกล่าว ญี่ปุ่นมีกองทหารที่เข้มแข็งกว่า จึงสามารถรบชนะคู่ต่อสู้และได้ครอบครองเกาหลี โดยใน ค.ศ.1905 เกาหลีมีฐานะเป็นดินแดนภายใต้การอารักขา ต่อมาใน ค.ศ.1910 ญี่ปุ่นจึงได้ผนวกเกาหลีเข้าเป็นส่วนหนึ่งและปกครองในฐานะอาณานิคม จวบจนถึง ค.ศ.1945 อันเป็นที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง

ตลอดระยะเวลา 35 ปี ที่ญี่ปุ่นปกครองเกาหลี ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายหลายประการต่อเกาหลี เพื่อเป็นหลักประกันต่อผลประโยชน์ของตนเอง อาทิเช่น การจัดระเบียบการปกครอง การแสวงหาประโยชน์ด้านทรัพยากร การเกณฑ์คนเกาหลีไปเป็นแรงงาน และร่วมรบในสงคราม การบังคับหญิงเกาหลีไปให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่น (comfort women) ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง รวมถึงการปลูกฝังความเป็นญี่ปุ่นให้แก่คนเกาหลี เพื่อก่อให้เกิดการกลมกลืนทางวัฒนธรรม ผลจากนโยบายและการกระทำดังกล่าวของญี่ปุ่น แม้จะผ่านพ้นมาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ได้กลายเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามเย็น ก็ได้เป็นมูลเหตุให้เกาหลีต้องถูกแบ่งออกเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ จึงเป็นปัญหาให้กับญี่ปุ่นในการสถาปนาความสัมพันธ์กับทั้งสองเกาหลี เพราะเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ต่างมีระบอบการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีประเทศมหาอำนาจซึ่งขัดแย้งกันอยู่ให้การหนุนหลังแต่ละฝ่ายจากสภาพดังกล่าว จึงเป็นข้อจำกัดที่ญี่ปุ่นจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับทั้งสองเกาหลีในเวลาเดียวกัน ทางออกสำหรับญี่ปุ่นก็คือการสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ ซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายและท่าทีของสหรัฐอเมริกาในฐานะพันธมิตรสำคัญของญี่ปุ่น นับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา

จากการกระทำของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในอดีต รัฐบาลญี่ปุ่นพยายามแก้ไขความผิดพลาด เพื่อมิให้เป็นอุปสรรคต่อรัฐบาลและประชาชนของญี่ปุ่นและเกาหลีที่จะร่วมมือกัน ดังสังเกตได้จากในช่วงก่อนที่ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตใน ค.ศ.1965 ญี่ปุ่นได้มอบเงินจำนวนหนึ่งให้แก่เกาหลีใต้ ซึ่งเป็นเสมือนการชดเชยความเสียหายที่ญี่ปุ่นกระทำต่อเกาหลีในอดีต รวมถึงการให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจในรูปแบบของเงินกู้ แต่ภายหลังการสถาปนาความสัมพันธ์ขึ้นปรกติต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ก็ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่น เพราะยังมีปัญหาเกี่ยวเนื่องจากการกระทำของญี่ปุ่นในอดีตเกิดขึ้นตามมาอีก อาทิเช่น การที่เกาหลีใต้กล่าวหาญี่ปุ่นบิดเบือนตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ การเรียกร้องให้ญี่ปุ่น

ขอโทษอย่างเป็นทางการต่อการกระทำที่ผิดพลาดในอดีต รวมทั้งข้อพิพาทด้านดินแดนที่เป็นเกาะในทะเลตะวันออก (East Sea) หรือทะเลญี่ปุ่น (Sea of Japan) ในส่วนของเกาหลีเหนือ เนื่องจากญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือยังไม่สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แต่ทั้งสองฝ่ายได้พยายามแก้ไขประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่มีต่อกันอย่างไรก็ตาม ปัญหาระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือถือว่ามีความซับซ้อน เพราะไม่ใช่เพียงประเด็นที่เกาหลีเหนือเรียกร้องให้ญี่ปุ่นชดเชยค่าเสียหายในช่วงที่ยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคมเท่านั้น แต่ฝ่ายญี่ปุ่นเองก็มีข้อเรียกร้องให้เกาหลีเหนือแก้ไขปัญหาการลักพาตัวพลเมืองของตน และปัญหาการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

จากสภาพปัญหาดังที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาและการกำหนดนโยบายที่ญี่ปุ่นมีต่อเกาหลีทั้งสองนั้นมีความสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงสงครามเย็น เนื่องจากเกาหลีเหนือมีระบอบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างไปจากญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นกำหนดนโยบายเช่นใดต่อเกาหลีเหนือ จึงต้องนำเอาท่าทีของสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้เข้ามาพิจารณาประกอบ และถึงแม้สงครามเย็นได้สิ้นสุดไปแล้ว กรอบในการดำเนินนโยบายของญี่ปุ่น โดยเฉพาะต่อเกาหลีเหนือ ก็ยังถือปฏิบัติตามเหมือนในช่วงยุคสงครามเย็น สำหรับในส่วนของเกาหลีใต้ ดังที่กล่าวมาแล้วว่าทั้งญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน แต่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายก็ยังคงเกิดขึ้น ซึ่งในบางครั้งได้นำไปสู่ความตึงเครียด อันมีผลต่อความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ทั้งในส่วนของภาครัฐบาลและภาคประชาชน จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น การวิจัยนี้ จึงพยายามที่จะค้นหาสาเหตุของปัญหาและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลี ทั้งในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครองและช่วงหลังการได้รับเอกราช โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้ คือ 1) เพื่อศึกษานโยบายของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในช่วงการยึดครองเป็นอาณานิคมและช่วงหลังการได้รับเอกราช 2) เพื่อศึกษามูลเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องกำหนดนโยบายต่อเกาหลีในลักษณะดังกล่าว และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้และเกาหลีเหนือ

วัตถุประสงค์และวิธีการ

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ (qualitative research) การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเก็บจากเอกสารที่อยู่ในรูปของข่าวสาร บทความที่ปรากฏอยู่ในวารสารและหนังสือ ทั้งที่อยู่ในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต่อจากนั้นจึงนำเอาข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด (conceptual framework) ที่ใช้ในการอ้างอิง และหลังจากนั้นจึงเขียนเป็นรายงานผลการวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การปรากฏตัวของเรือรบสหรัฐอเมริกาในน่านน้ำญี่ปุ่นช่วง ค.ศ.1853-1854 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญขึ้นในญี่ปุ่นเพราะเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ญี่ปุ่นต้องลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ และการพาณิชย์ (Treaty of Amity and Commerce) กับสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.1858 อันเป็นผลให้ญี่ปุ่นต้อง

เปิดประเทศและต้องสูญเสียเอกราชทางการศาล ผลจากเหตุการณ์นี้ทำให้ญี่ปุ่นตระหนักว่ากองทัพมีความอ่อนแอ จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องยอมลงนามในสนธิสัญญาที่ไม่เท่าเทียมกัน (unequal treaties) กับต่างชาติ (Crowley, 1974) นอกจากนี้ ญี่ปุ่นจำเป็นต้องให้ความสำคัญด้านการต่างประเทศ เพราะชาติตะวันตกเริ่มเดินทางมาติดต่อค้าขาย และแผ่ขยายอิทธิพลมายังเอเชียตะวันออกมากขึ้น ซึ่งในเวลาต่อมารัฐบาลญี่ปุ่นได้จัดตั้งกระทรวงการต่างประเทศขึ้น โดยให้ความสำคัญอยู่ในลำดับต้น ๆ สำหรับในด้านกองทัพญี่ปุ่นยอมรับว่า กองทัพของตนมีสมรรถนะและเทคโนโลยีด้อยกว่าของชาติตะวันตก จึงจำเป็นต้องปรับปรุงให้ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปรับปรุงกองทัพเรือให้มีคุณภาพที่เข้มแข็งซึ่งจะเป็นหลักประกันด้านความเป็นเอกราชและความเป็นใหญ่ทางทะเล (Leitch et al., 1995)

ในช่วงที่บรรดาชาติตะวันตกแผ่ขยายอิทธิพลมายังเอเชียตะวันออกมากขึ้นนั้น ญี่ปุ่นจึงเริ่มแผนการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง โดยกำหนดเป้าหมายในการขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนเกาหลีใต้หวัน และริวกิว (Ryukyus) สำหรับในส่วนของเกาหลีนั้น ญี่ปุ่นต้องเผชิญอุปสรรคที่สำคัญ คือ จีน เพราะจีนถือว่าเกาหลีเป็นดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของตนมาแต่โบราณ ด้วยเหตุนี้ใน ค.ศ.1873 ญี่ปุ่นจึงส่งรัฐมนตรีต่างประเทศไปเจรจากับจีน เพื่อแจ้งความประสงค์ว่าญี่ปุ่นจะส่งกองทัพเข้าไปยังเกาหลี โดยอ้างเหตุผลว่า เกาหลีมีท่าที่ก้าวร้าว แต่ความพยายามนี้ล้มเหลว ต่อมาใน ค.ศ.1876 ญี่ปุ่นก็สามารถทำให้เกาหลียอมลงนามในสนธิสัญญาเกี่ยวกับมิตรภาพและการค้า หรือสนธิสัญญากังฮวา (Kanghwa Treaty) โดยเปิดเมืองท่าปูซาน (Pusan) ค้าขาย (Han, 1970) ต่อจากนั้นจึงดำเนินแผนการขจัดอิทธิพลของจีนออกจากเกาหลี ซึ่งญี่ปุ่นสามารถเจรจากับจีนและลงนามในสนธิสัญญาเทียนสิน (Treaty of Tientsin) ใน ค.ศ.1885 โดยทั้งสองฝ่ายยอมรับในสถานะความเป็นกลางของเกาหลี รวมถึงจะไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการภายใน ต่อมาใน ค.ศ.1894 ภายในเกาหลีเกิดการกบฏขึ้นตามหัวเมืองและสร้างความสั่นคลอนต่อราชสำนัก ทางราชสำนักเกาหลีเห็นว่า จะปราบปรามไม่ได้ จึงร้องขอความช่วยเหลือไปยังจีน และจีนได้ส่งกองทัพเข้ามาช่วย เมื่อญี่ปุ่นทราบข่าว จึงมองการกระทำของจีนเป็นการละเมิด สนธิสัญญาเทียนสิน จึงส่งกองทัพเข้าไปในดินแดนเกาหลี เกิดการสู้รบและกลายเป็นสงครามระหว่างจีนกับญี่ปุ่น (Sino-Japanese War) ระหว่าง ค.ศ.1894-1895 ผลจึงเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และได้ลงนามในสนธิสัญญาชิโมโนะเซกิ (Treaty of Shimonoseki) กับญี่ปุ่น โดยจีนรับรองความเป็นเอกราชของเกาหลีอันเท่ากับเป็นการสิ้นสุด ความผูกพันในระบบบรรณาการมาแต่อดีต นอกจากนี้ จีนยังต้องยกคาบสมุทรเลียตงตุง (Liaotung) และไต้หวันให้กับญี่ปุ่น (Eckert et al., 1990)

เมื่อญี่ปุ่นขจัดอิทธิพลของจีนออกจากเกาหลีได้สำเร็จ จึงกำหนดแผนการที่จะไม่ให้รัสเซียเข้ามามีอุปสรรคถ้าหากญี่ปุ่นจะขยายอิทธิพลเข้าไปยังเกาหลี โดยก่อนที่จะเกิดสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย (Russo-Japanese War) ใน ค.ศ.1904 รัสเซียได้ขยายอิทธิพลเข้าไปในเขตพื้นที่ซึ่งเข้ามาจากจีน โดยเชื่อมเส้นทางรถไฟสายทรานส์-ไซบีเรีย (Trans-Siberia Railway) ไปยังแมนจูเรีย รวมถึงการเชื่อมเส้นทางไปยังเมืองท่าอาเธอร์ (Port Arthur) และดาเลียเยน (Talien or Dairen) พร้อมกันนั้นยังกำหนดเป้าหมายในการขยายอิทธิพลเข้าสู่เกาหลี ในขณะที่จีนกำลังเผชิญปัญหา เนื่องจากการ

เกิดกบฏนักมวย (Boxer Uprising) ใน ค.ศ.1900 รัสเซียได้ฉวยโอกาสส่งทหารเข้าไปในแมนจูเรีย โดยญี่ปุ่นและอังกฤษเห็นว่าการกระทำของ รัสเซียขัดต่อผลประโยชน์ตน ทั้งสองฝ่ายจึงจัดทำและลงนามใน ข้อตกลงว่าด้วยการเป็นพันธมิตรระหว่าง อังกฤษกับญี่ปุ่น (Anglo-Japanese Alliance) ขึ้นใน ค.ศ.1902 โดยญี่ปุ่นรับรองสิทธิและผลประโยชน์ของอังกฤษในดินแดนจีน ส่วนอังกฤษรับรองสิทธิและผลประโยชน์ที่ญี่ปุ่นมีในดินแดนเกาหลี (Mendl, 1995) เมื่อได้รับหลักประกันเช่นนี้แล้วญี่ปุ่นจึงเรียกร้องให้รัสเซียถอนกองทัพออกจากแมนจูเรีย แต่ไม่เป็นผลญี่ปุ่นจึงเปิดฉากสงครามด้วยการโจมตีกองทัพรัสเซียที่เมืองท่าอาเธอร์ การสู้รบได้สิ้นสุดลงในเดือนกันยายน ค.ศ.1905 โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายชนะ และทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสนธิสัญญาปอร์ตสมัธ (Treaty of Portsmouth) ซึ่งรัสเซียรับรองผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในดินแดนเกาหลี โดยจะไม่ขัดขวาง หากญี่ปุ่นจะดำเนินมาตรการที่จำเป็นต่อการควบคุมและคุ้มครองเกาหลี

อนึ่ง ในระหว่างที่ญี่ปุ่นกับรัสเซียกำลังสู้รบกันอยู่ ผู้แทนทางการทูตของสหรัฐอเมริกาในเกาหลีได้เรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซง เพื่อสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของญี่ปุ่น แต่ได้รับการปฏิเสธ เพราะสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการเห็นรัสเซียขยายอิทธิพล ออกไป แต่ในทางกลับกันสหรัฐอเมริกายอมรับได้ ถ้าญี่ปุ่นจะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือเกาหลี เพราะญี่ปุ่นได้ให้การรับรองว่า สหรัฐอเมริกามีอิทธิพล และผลประโยชน์เหนือฟิลิปปินส์ ดังข้อความปรากฏในความตกลงทไฟต์-กัตสุระ (Taft-Katsura Agreement) ที่ทั้งสองฝ่ายลงนามร่วมกันไว้เมื่อ ค.ศ.1905 (Lee, 1984) นอกจากนี้ อังกฤษและญี่ปุ่นยังได้แก้ไขข้อตกลงที่ลงนามไว้ร่วมกัน โดยอังกฤษรับรองสิทธิของญี่ปุ่นในการดำเนินมาตรการที่เหมาะสมต่อเกาหลีส่วนในด้านท่าทีของเกาหลีนั้น ช่วงที่เกิดสงครามระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย เกาหลีได้วางตัวเป็นกลางเพราะตระหนักว่าทั้งสองฝ่ายต่างต้องการยึดครองเกาหลีด้วยกันทั้งสิ้น แต่การดำเนินท่าทีของเกาหลีกลับไม่เป็นผล เนื่องจากญี่ปุ่นได้ส่งกองทัพเข้ามาตั้งตามจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเกาหลี และเกาหลีจำต้องลงนาม ในข้อตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นส่งที่ปรึกษาตามประจำตามกระทรวงต่าง ๆ

เมื่อญี่ปุ่นได้รับชัยชนะเหนือรัสเซีย จึงดำเนินแผนการผนวกเกาหลี โดยในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ.1905 ได้บีบบังคับให้เกาหลีลงนามในสนธิสัญญาการอยู่ภายใต้การอารักขา (Protectorate Treaty of 1905) พร้อมกับแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการ (Resident-General) ในฐานะตัวแทนจักรพรรดิญี่ปุ่นมาประจำที่กรุงโซล เพื่อดูแลกิจการด้านการทูต แต่ในข้อเท็จจริงกลับมีอำนาจควบคุมดูแลในเกือบทุกด้าน (Kim, 1996) ในระหว่างนั้น รัฐบาลเกาหลีได้เรียกร้องขอความช่วยเหลือจากต่างชาติ เพื่อกดดันไม่ให้ญี่ปุ่นเข้ายึดครอง แต่ก็ไม่เป็นผลในที่สุดในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1910 ญี่ปุ่นก็ประสบความสำเร็จในการทำให้เกาหลียอมลงนามในสนธิสัญญาผนวกดินแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น (Treaty of Annexation) และในวันที่ 29 สิงหาคมปีเดียวกัน พระเจ้าซุนจง (Sunjong) ถูกบีบบังคับให้สละราชสมบัติ จึงถือเป็นการสิ้นสุดราชวงศ์โจซอนที่ปกครองเกาหลีมาตั้งแต่ ค.ศ.1392

ตลอดระยะเวลา นับตั้งแต่ญี่ปุ่นผนวกเกาหลีเข้าเป็นส่วนหนึ่งใน ค.ศ.1910 จนถึงช่วงที่ญี่ปุ่นต้องยุติการยึดครอง เพราะความพ่ายแพ้

ในสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบาย ในหลายด้านต่อ เกาหลี ทั้งนี้ก็เพื่อหลักประกันด้านผลประโยชน์ของญี่ปุ่นเอง ซึ่งนโยบาย ที่สำคัญ ได้แก่ 1) การจัดระเบียบทางการปกครอง โดยจัดตั้งสำนักงาน ผู้สำเร็จราชการแห่งโจซอน (Government-General of Choson) ขึ้นที่กรุงโซล เพื่อเป็นองค์กรหลักในการบริหาร มีขอบเขตอำนาจดูแล ทั้งในด้านนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ และกองทัพ โดยผู้สำเร็จราชการ เป็นผู้ใช้อำนาจดูแลสูงสุด ปฏิบัติหน้าที่ขึ้นตรงต่อพระจักรพรรดิญี่ปุ่น ซึ่งในช่วงแรกที่เข้ามาปกครองญี่ปุ่น ได้ให้ความสำคัญด้านการรักษา ความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อจัดการกับ ชาวเกาหลีที่ต่อต้านและกระด้างกระเดื่อง ในส่วนของระบบราชการ ญี่ปุ่นได้แต่งตั้งคนญี่ปุ่นเข้าไปดำรงตำแหน่งในสัดส่วนที่มากกว่า คนเกาหลี ดังใน ค.ศ.1937 เกาหลีมีข้าราชการ จำนวน 87,552 คน เป็นชาวญี่ปุ่น 52,270 คน แต่เป็นชาวเกาหลีเพียง 35,282 คน (Eckert et al., 1990) สำหรับการปกครองท้องถิ่น ญี่ปุ่นได้เข้าไป ควบคุม โดยผู้สำเร็จราชการเป็นผู้มีอำนาจในการแต่งตั้งผู้ว่าราชการ จังหวัด 2) การตัดดวงผลประโยชน์ นับตั้งแต่ ค.ศ.1919 เมื่อญี่ปุ่น มั่นใจว่าสามารถควบคุมสถานการณ์ในเกาหลีได้แล้วญี่ปุ่นจึงเริ่ม แสวงหาผลประโยชน์จากเกาหลี โดยมาตรการสำคัญที่นำมาใช้ คือ การออกกฎหมายสำรวจที่ดิน ซึ่งเป็นผลให้ผู้ที่ไม่ได้ไปจดทะเบียน ต่อทางการถูกริบที่ดินเป็นของรัฐบาลผู้สำเร็จราชการ จากสถิติใน ค.ศ.1930 รัฐบาลผู้สำเร็จราชการของญี่ปุ่นครอบครองที่ดินในเกาหลี เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 40 ของที่ดินทั้งหมด (Lee, 1984) นอกจากนี้ ยังเข้าเป็นเจ้าของและผูกขาดผลิตภัณฑ์ จำพวกโซม ยาสูบ เกลือ และฝิ่น รวมถึงธุรกิจด้านการเงิน เหมืองแร่ และประมง ซึ่งกิจการเหล่านี้ ต่อมาได้ถ่ายโอนไปให้เอกชนญี่ปุ่นดำเนินการ 3) การเกณฑ์ชาวเกาหลีเพื่อประโยชน์ ด้านแรงงานและการสงคราม นับตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้เกณฑ์ชาวเกาหลี ไปทำงานในเหมืองแร่ การก่อสร้างและโรงงานในญี่ปุ่น เพื่อผลิตสินค้า ยุทธปัจจัยที่จำเป็นสำหรับกองทัพ หากพิจารณาจากสถิติใน ค.ศ.1943 มีแรงงานชาวเกาหลีทำงานอยู่ในญี่ปุ่นราว 148,730 คน และใน ค.ศ.1944 มีคนเกาหลีที่ถูกเกณฑ์ไปประจำการในกองทัพ ญี่ปุ่นตามสมรภูมิต่าง ๆ ประมาณ 34,222 คน (Lee, 1985) 4) การเกณฑ์หญิงเกาหลีเพื่อให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่น โดยใน ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้เกณฑ์หญิงจากดินแดนที่ญี่ปุ่น ครอบครองไปให้บริการทางเพศแก่ทหารของตนที่ประจำการอยู่ตาม สมรภูมิต่าง ๆ ซึ่งในบรรดาหญิงที่ถูกบังคับ กว่าร้อยละ 80 เป็นหญิง ชาวเกาหลี (Soh, 1996) และ 5) การสร้างความเป็นญี่ปุ่นให้แก่คน เกาหลี เพื่อให้เกาหลีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับญี่ปุ่น โดยขจัด วัฒนธรรม หรือสิ่งที่คนเกาหลีมีหรือปฏิบัติแตกต่างจากคนญี่ปุ่น ออกไป ญี่ปุ่นได้ชักนำให้คนเกาหลีนับถือลัทธิชินโต (Shinto) ใช้ชื่อนามสกุลตามแบบญี่ปุ่น ให้ใช้ภาษาญี่ปุ่นในการเรียนการสอน ให้คนญี่ปุ่นเข้าไปเป็นครูสอนในโรงเรียนและกำหนดให้หนังสือ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเกาหลีกลายเป็นสิ่งต้องห้าม (Steinberg, 1989; Sorensen 1994) ตลอดระยะเวลาการยึดครองถึงแม้ญี่ปุ่น ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกหรือโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ให้แก่เกาหลี อาทิเช่น ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ และระบบการสื่อสาร อันมีส่วนสร้างความทันสมัยให้แก่เกาหลี แต่เป้าหมายที่แท้จริงของ ญี่ปุ่นก็คือ การตอบสนองต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่นในการยึดครอง

เกาหลีนั่นเอง

นับตั้งแต่ญี่ปุ่นใช้ความพยายามในการยึดครองเกาหลีจนถึง ช่วงที่ปกครองเกาหลีเป็นอาณานิคม ญี่ปุ่นมีเหตุผลสำคัญในการ กระทำดังกล่าว คือ ความมั่นคงเนื่องจากญี่ปุ่นไม่ต้องการให้เกาหลี ตกอยู่ภายใต้ อิทธิพลหรือการยึดครองของจีน หรือรัสเซีย หรือประเทศ ตะวันตก เพราะถ้าหากเป็นเช่นนั้น ความมั่นคงของญี่ปุ่นก็จะถูก คุกคาม และถ้าหากประเทศเหล่านั้นมีพลังอำนาจที่เหนือกว่า ความเป็น เอกราชของญี่ปุ่นก็จะถูกสั่นคลอน ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงดำเนินการขจัด อิทธิพลของจีนออกไปจากเกาหลี และจัดการกับรัสเซีย เพื่อมิให้ เป็นอุปสรรค พร้อม ๆ กับการผูกมิตรกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เมื่อญี่ปุ่นสามารถขจัดอุปสรรคดังกล่าวได้ ญี่ปุ่นจึงไม่ต้องเผชิญ การขัดขวางในการยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคม พร้อมกันนั้น ญี่ปุ่นยัง สามารถใช้ประโยชน์จากการยึดครองเกาหลีในการแผ่ขยายอิทธิพล ต่อไปได้อีก

เมื่อญี่ปุ่นได้หลักประกันด้านความมั่นคงจากการยึดครอง เกาหลีแล้ว ญี่ปุ่นจำเป็นต้องกำหนดแนวทางในการปกครองเกาหลี เพื่อให้สามารถควบคุมและจัดการกับขบวนการของคนเกาหลีที่ต่อต้าน ญี่ปุ่น ซึ่งนอกจากกลไกการปกครองแล้ว ญี่ปุ่นยังได้สร้างความผสม กลมกลืนทางสังคมและวัฒนธรรมพร้อมไปกับการแสวงหาประโยชน์ ด้านเศรษฐกิจเพราะดังที่ทราบกันแล้วว่า ญี่ปุ่นมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ใน การผลิตอาหาร และแหล่งวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ดังนั้น การผนวก ดินแดนเกาหลีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งจึงสามารถตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ ด้านเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ดังเห็นได้จากการที่ญี่ปุ่นเข้าควบคุมโรงงาน และวิสาหกิจที่สำคัญของเกาหลีภายใต้ประโยชน์ด้านแรงงานและ แหล่งระบายสินค้า

ต่อมาเมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้ในสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกา และรัสเซีย ซึ่งทำหน้าที่ปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในเกาหลีก็กลับแบ่งเกาหลี ออกเป็นสองส่วน และผลจากการกระทำดังกล่าว ผนวกกับการแข่งขัน กันขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ในช่วงเริ่มต้นยุคสงครามเย็น เกาหลีจึงถูกแบ่งแยกอย่างถาวร เมื่อเกาหลีในส่วนใต้ตั้งอยู่ภายใต้ การดูแลของสหรัฐอเมริกา ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea-ROK) หรือเกาหลีใต้ขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1948 ส่วนเกาหลีในส่วนเหนือซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของสหภาพ โซเวียต ประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea-DPRK) หรือเกาหลีเหนือ ขึ้นในเดือนกันยายนปีเดียวกัน ผลจากการที่เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ มีความแตกต่างกันด้านระบอบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการเกิดสงครามเกาหลี (Korean War) ระหว่าง ค.ศ. 1950-1953 โดยมีประเทศมหาอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้อง จึงได้กลายเป็น ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อญี่ปุ่นในการกำหนดนโยบาย ต่อเกาหลีทั้งสอง

นับจากการก่อตั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นสามารถสถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ใน ค.ศ.1965 โดยไม่ได้ ดำเนินการกับเกาหลีเหนือ แต่กว่าที่ญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน ต้องเผชิญกับการคัดค้านจากประชาชน ของทั้งสองฝ่าย เนื่องจากชาวเกาหลีใต้ยังมีความโกรธแค้นต่อการ กระทำของญี่ปุ่นในอดีต และต้องการให้ญี่ปุ่นขอโทษอย่างเป็นทางการ ในส่วนของชาวญี่ปุ่นที่คัดค้านก็ด้วยเหตุผล หากญี่ปุ่นสถาปนาความ

สัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้ก็เท่ากับเป็นการยอมรับการแบ่งเกาหลีออกเป็นสองส่วนอย่างถาวร และจะเป็นอุปสรรคต่อการที่เกาหลีทั้งสองจะกลับมารวมตัวกัน (Scalapino, 1983) และเมื่อพิจารณาถึงชาวญี่ปุ่นที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลโดยส่วนใหญ่เป็นฝ่ายสังคมนิยม ซึ่งมีจุดยืนของตนเองอยู่แล้วว่าการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีใต้เสมือนหนึ่งเป็นการร่วมมือกันเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ และถ้าเกิดสงครามบนคาบสมุทรเกาหลีครั้งใหม่ อาจต้องทำให้ญี่ปุ่นเข้าไปเกี่ยวข้องกับสงครามอย่างเต็มตัว อนึ่ง ก่อนที่เกาหลีใต้จะสถาปนาความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ฝ่ายเกาหลีเหนือได้พยายามขัดขวาง เพราะรัฐบาลของทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ต่างก็อ้างความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลของชาวเกาหลีทั้งหมดแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น หากรัฐบาลญี่ปุ่นให้การรับรองรัฐบาลเกาหลีใต้ก็ย่อมมีผลต่อสถานะของรัฐบาลเกาหลีเหนือ

สำหรับเหตุผลที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเฉพาะกับเกาหลีใต้ เนื่องจากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาเป็นฝ่ายยึดครองและเข้าไปจัดระเบียบในญี่ปุ่น และต่อมาสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญของญี่ปุ่น โดยให้ความช่วยเหลือในทุกด้าน เพื่อการฟื้นฟูบูรณะญี่ปุ่นภายหลังสงคราม ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีฐานทัพตั้งอยู่ในญี่ปุ่น (Hook et al., 2005) ในทำนองเดียวกัน นับตั้งแต่การสถาปนาเกาหลีใต้เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาได้แสดงบทบาทเช่นเดียวกับในญี่ปุ่น คือ ให้ความช่วยเหลือเกาหลีใต้ในการทำสงครามกับเกาหลีเหนือ และให้ความช่วยเหลือในการฟื้นฟูบูรณะประเทศ ทั้งในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเกาหลีรวมถึงสหรัฐอเมริกาก็ยังมีฐานทัพตั้งอยู่ในเกาหลีใต้ นอกจากนี้ ทั้งสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ก็มีท่าทีเหมือนกันอีกประการหนึ่งก็คือ การต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ อันมีจีนและสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ รวมถึงเกาหลีเหนือในฐานะประเทศผู้ร่วมค่าย และต่อกรณีภัยคุกคามจากฝ่ายคอมมิวนิสต์นี้ ผู้นำญี่ปุ่นได้เน้นย้ำถึงความมั่นคงของเกาหลีใต้ว่ามีความเกี่ยวพันหรือมีผลต่อความมั่นคงของญี่ปุ่นด้วย จึงจำเป็นที่ประเทศพันธมิตรทั้งสามจะร่วมมือกัน (Shin, 1985)

นอกเหนือจากบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องกำหนดนโยบายสอดคล้องแล้ว ญี่ปุ่นยังมีความขัดแย้งกับจีนและสหภาพโซเวียต โดยในส่วนของจีนนอกจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันแล้ว ความขัดแย้งระหว่างกันยังเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง การที่ญี่ปุ่นให้การรับรองไต้หวัน และกรณีพิพาทด้านการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะเตียวยูไต (Diaoyutai) หรือเซนกากุ (Senkaku) (Lee, 1979) สำหรับในส่วนของสหภาพโซเวียตก็เป็นผลสืบเนื่องจากการพิพาทเกี่ยวกับดินแดนอันประกอบด้วยเกาะสำคัญสี่เกาะ ซึ่งสหภาพโซเวียตยึดครองอยู่ โดยญี่ปุ่นอ้างว่าเป็นของตนจนเป็นเหตุให้ทั้งสองฝ่ายยังไม่มีการทำสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างกัน นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองยุติลง (Bouissou, 2002) สำหรับเหตุผลด้านเศรษฐกิจก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นต้องการสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้เพราะสามารถได้รับการประโยชน์จากเกาหลีใต้ในการเป็นแหล่งวัตถุดิบ แหล่งลงทุน และตลาด สำหรับระบายสินค้า

การที่ญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเฉพาะ กับเกาหลีใต้

ทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญปัญหาในความสัมพันธ์กับทั้งสองเกาหลี ดังในช่วงสงครามเย็น เกาหลีเหนือก็ไม่ลดละความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับญี่ปุ่น แม้ญี่ปุ่นได้สถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีได้แล้วก็ตาม ซึ่งความพยายามของเกาหลีเหนือก็ได้รับการตอบสนองจากญี่ปุ่นอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะจากนักการเมืองกลุ่มสังคมนิยม อย่างไรก็ตาม การดำเนินท่าทีดังกล่าวของญี่ปุ่น มักได้รับการประท้วงจากเกาหลีใต้อยู่เสมอ ต่อมาเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลงเกาหลีใต้สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตและจีนใน ค.ศ.1990 และ 1992 ตามลำดับ ซึ่งทั้งจีนและสหภาพโซเวียตก็คือ พันธมิตรที่สำคัญของเกาหลีเหนือ จึงเท่ากับเป็นการยุติการดำเนินนโยบายเกาหลีเดียวของจีนและสหภาพโซเวียตที่เคยอ้างว่า รัฐบาลเกาหลีเหนือเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของชาวเกาหลีเพียงรัฐบาลเดียว ในทางกลับกันเกาหลีเหนือไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น เกาหลีเหนือจึงอยู่ในสถานะโดดเดี่ยวมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาเกาหลีใต้ได้เริ่มผ่อนปรนในท่าทีลง ต่อกรณีที่ญี่ปุ่นจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ แต่อุปสรรคที่เกิดขึ้นจะอยู่ทางฝ่าย เกาหลีเหนือเอง โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ และประเด็นการลักพาตัวเมืองญี่ปุ่นของเกาหลีเหนือ นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังต้องพิจารณาถึงนโยบาย และท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อเกาหลีเหนือมาประกอบด้วย

นอกจากประเด็นสองเกาหลี อันเป็นปัญหาสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่าง ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้แล้ว ประเด็นปัญหารองลงมาก็คือ ปัญหาชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่นเกณฑ์มาเป็นแรงงานในช่วงที่ปกครองเกาหลีเป็นอาณานิคมเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง ส่วนหนึ่งของชาวเกาหลีเหล่านี้ได้ถูกส่งกลับไปยังเกาหลีใต้ แต่ในส่วนที่ตกค้างหรือสมัครใจอยู่ที่ญี่ปุ่นบางส่วนอพยพไปตั้งถิ่นฐานในเกาหลีเหนือ เมื่อเกิดกรณีขึ้น รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ประท้วงรัฐบาลญี่ปุ่น โดยอ้างเหตุผลว่า บุคคลเหล่านั้นอาจไม่สมัครใจในการเดินทางเข้าไปในเกาหลีเหนือและในบรรดาชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่น ก็มีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนเกาหลีเหนือและกลุ่มที่สนับสนุนเกาหลีใต้ โดยกลุ่มแรกจะมีบทบาทที่เข้มแข็งกว่า จึงได้สร้างปัญหาให้กับญี่ปุ่นในความสัมพันธ์กับทั้งสองเกาหลี (Bridges, 1993) และในช่วงเวลาที่ผ่านมารัฐบาลญี่ปุ่นเองก็ไม่ได้ปฏิบัติต่อชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในดินแดนของตนอย่างเป็นธรรมนัก โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและโอกาสในด้านการเมือง การศึกษาและการประกอบอาชีพ

ส่วนปัญหาอื่น ๆ ก็ได้แก่ การเกณฑ์หญิงเกาหลีเพื่อให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง โดยรัฐบาลเกาหลีและหญิงเกาหลีที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว ได้เรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นขอโทษอย่างเป็นทางการ และจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย แต่ญี่ปุ่นกลับมองว่า การกระทำที่เกิดขึ้นรัฐบาลญี่ปุ่นไม่มีส่วนรับผิดชอบและยังเห็นว่า การให้บริการดังกล่าวเป็นความสมัครใจ นอกจากนี้ ก็ยังมีปัญหาดำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่นที่มีเนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริง ดังเช่น การระบุว่าญี่ปุ่นไม่ได้รุกรานเกาหลี หรือมองว่าการเรียกร้องเอกราชของชาวเกาหลี เมื่อ ค.ศ.1919 เป็นการก่อจลาจล ในขณะเดียวกัน ก็ยังมีปัญหากรณีพิพาทการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะด็อกโด (Dokto) หรือทาเกชิม่า (Takeshima)

ที่แต่ละฝ่ายอ้างว่าเป็นของตน

อภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษาการเมืองระหว่างประเทศและนโยบายต่างประเทศ เมื่อพิจารณาที่ระบบโลกก็จะพบข้อเท็จจริงประการหนึ่ง คือ การกระจายตัวของทรัพยากรและคุณค่าในโลกไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุให้ประเทศต่างๆ ต้องแสวงหาสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร สินค้า สมรรถนะทางการทหาร การสนับสนุนทางการเมืองและการทหาร ความร่วมมือและการประสานงานกับประเทศอื่นๆ ซึ่งในทฤษฎีของนักวิชาการแนวสังคมนิยม (realists) นโยบายต่างประเทศถือว่า เกี่ยวข้องกับความพยายามของแต่ละรัฐหรือประเทศในการควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือรัฐอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของแต่ละรัฐสำหรับแนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐหรือชาติ (nation interest) บรรดารัฐโดยทั่วไปมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การมีอำนาจ เพราะการมีอำนาจนำมาซึ่งความมั่นคงและความมั่งคั่ง ส่วนการที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น สิ่งที่แต่ละรัฐต้องคำนึงถึงก็คือ ความพยายามในการเพิ่มอำนาจของรัฐ (maximize the state's power) หรือถ้าไม่สามารถกระทำได้อย่างน้อยก็ต้องรักษาสถานะหรือตำแหน่งเดิมของรัฐ (secure the state's position) ในโครงสร้างอำนาจของระบบโลกเอาไว้ (Russett et al., 2006) และอำนาจที่แต่ละรัฐต้องการนี้คงไม่จำกัดอยู่เฉพาะอำนาจทางการเมืองและการทหารเท่านั้น แต่ย่อมจะหมายรวมถึงอำนาจทางเศรษฐกิจด้วย

จากการศึกษานโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเกาหลี ทั้งในช่วงที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองและในช่วงที่เกาหลีได้รับเอกราช ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นต้องการมีอิทธิพลและยึดครองเกาหลี ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคง เพราะญี่ปุ่นไม่ต้องการให้เกาหลีตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศอื่น อันจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของญี่ปุ่น การได้เกาหลีมาอยู่ภายใต้การปกครองจึงมีส่วนทำให้สถานะของญี่ปุ่นในโครงสร้างอำนาจของระบบโลกสูงขึ้น เพราะก่อนที่ญี่ปุ่นจะยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคม ญี่ปุ่นสามารถรบชนะจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีอิทธิพลเหนือเกาหลีมาช้านานและที่สำคัญยังสามารถรบชนะประเทศในยุโรป นอกจากนี้ ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนั้น ญี่ปุ่นยังสามารถสร้างความยอมรับหรือได้รับการรับรองจากอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจต่อการที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปมีอิทธิพลเหนือดินแดนเกาหลี พร้อมกันนั้น การที่ญี่ปุ่นรบชนะจีนใน ค.ศ. 1895 ยังทำให้จีนต้องยกคาบสมุทรเหลียวตุงและไต้หวันให้ญี่ปุ่น จากอำนาจทางการเมืองและการทหารที่ญี่ปุ่นได้รับนี้ จึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนประการสำคัญที่ญี่ปุ่นจะขยายอำนาจ โดยการรุกรานและโจมตีประเทศอื่น อันเป็นที่มาของสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากนั้น การยึดครองเกาหลีก็ไม่ใช่เป็นการตอบสนองต่อเป้าหมายด้านความมั่นคงแต่เพียงประการเดียว เพราะญี่ปุ่นยังได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ อาทิเช่น แหล่งวัตถุดิบ แรงงาน และตลาดระบายสินค้า ซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ทำให้ญี่ปุ่นสะสมเป็นความมั่งคั่ง อันกลายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนอีกทางหนึ่งในการสร้างแสนยานุภาพด้านการทหารของญี่ปุ่น

เมื่อพิจารณาตามกรอบแนวคิดของนักสังคมนิยม ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของระบบการเมืองระหว่างประเทศ คือ การขาดองค์กรหรือรัฐบาลกลางที่มีอำนาจเหนือรัฐบาลประเทศอื่น ๆ ที่จะคอยมาควบคุมหรือลงโทษรัฐบาลที่ละเมิดกติกา เมื่อเกิดสภาพเช่นนี้ขึ้น ประเทศที่อ่อนแอจึงถูกประเทศที่เข้มแข็งกว่ายึดครองและแสวงหาประโยชน์ จนในที่สุดต้องสูญเสียเอกราช (Waltz, 1983; Mearsheimer, 2003) ดังกรณีของเกาหลีย่อมเป็นตัวอย่างที่ดี เพราะหากพิจารณาในช่วงก่อนที่เกาหลีจะตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น พระเจ้าโคจง (Kojong) แห่งเกาหลี ได้ส่งตัวแทนของประเทศเข้าร่วมประชุมสันติภาพที่กรุงเฮก (The Second Hague Peace Convention) ใน ค.ศ. 1907 เพื่อเรียกร้องให้ประเทศมหาอำนาจช่วยปกป้องเอกราชของเกาหลี เนื่องจากกำลังถูกญี่ปุ่นคุกคาม แต่ความพยายามกลับล้มเหลว จากตัวอย่างนี้ ตามทฤษฎีของนักสังคมนิยม เป้าหมายสำคัญอันดับแรกๆ ที่แต่ละรัฐต้องคำนึง คือ ความอยู่รอด (survival) โดยถือเป็นหน้าที่ที่แต่ละรัฐต้องเพิ่มอำนาจของตนเองให้เข้มแข็ง โดยไม่พึ่งหรือฝากภารกิจสำคัญอันไว้กับรัฐอื่น เพราะแต่ละรัฐไม่สามารถหยั่งรู้เจตนาของกันและกันได้ วันนี้เป็นมิตรแต่ในวันข้างหน้าอาจเป็นศัตรู

สำหรับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ นับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา การเมืองระหว่างประเทศในช่วงนั้นถือเป็นช่วงที่ประเทศมหาอำนาจต่างแข่งขันกันเพื่อแสวงหาอำนาจและขยายอิทธิพล การแบ่งออกเป็นฝักเป็นฝ่าย ด้วยเหตุผลด้านอุดมการณ์และผลประโยชน์ จึงเป็นอุปสรรคต่อการที่ประเทศซึ่งอยู่คนละขั้วอำนาจ จะประนีประนอมเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังเช่น การที่เกาหลีต้องถูกแบ่งและมีสถานะเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ โดยต่างแข่งขันกันเพื่อแสวงหาความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลของชาวเกาหลีแต่เพียงรัฐบาลเดียว จึงเป็นปัญหาต่อการที่ญี่ปุ่นจะสถาปนาความสัมพันธ์กับทั้งสองเกาหลีในเวลาเดียวกัน และเมื่อเข้าสู่ยุคหลังสงครามเย็นความขัดแย้งระหว่างประเทศมหาอำนาจได้ผ่อนคลายเป็นอันปลายลง ญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือกลับยังไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน เหตุผลก็คือ ญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือมีความขัดแย้งเกี่ยวกับการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ และกรณีการลักพาตัวพลเมืองของญี่ปุ่น ซึ่งการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลา โดยเฉพาะ ประเด็นการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ ถือว่ามีผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ดังนั้น ประเทศที่เกี่ยวข้องจึงไม่มีเพียงเฉพาะญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือเท่านั้น หากแต่ยังมีประเทศมหาอำนาจอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน รัสเซีย และเกาหลีใต้

ส่วนปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับสองเกาหลี นอกจากปัญหาการเมืองแล้ว สิ่งสำคัญที่ญี่ปุ่นต้องนำมาพิจารณาก็คือ ข้อเท็จจริงที่ว่า ประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ จีนและเกาหลี รวมทั้งญี่ปุ่นเองนั้น ประชาชนในประเทศทั้งสาม ถือว่ามีความรู้สึกชาตินิยมค่อนข้างเข้มข้น ต่างมีความภาคภูมิใจในชาติและถือศักดิ์ศรีเป็นเรื่องสำคัญ การกระทำใดที่นำมาซึ่งความลบลู่หรือไม่ให้เกียรติกัน จึงเป็นสิ่งที่ยอมกันไม่ได้ถ้าอีกฝ่ายไม่แสดงการขอโทษ ดังนั้น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่ประเทศใดประเทศหนึ่งกระทำการอันไม่เหมาะสมต่อฝ่ายตรงกันข้าม การกระทำนั้นจึงกลายเป็นประเด็น

ความขัดแย้งระหว่างกันได้ตลอดเวลา ดังกรณีที่อยู่บนเกณฑ์หญิงเกาหลีไปให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งหญิงเกาหลีที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว ได้เรียกร้องให้รัฐบาลญี่ปุ่นแสดงความรับผิดชอบและขอโทษต่อการกระทำดังกล่าว รวมทั้งให้ความช่วยเหลือเยียวยา แต่ทางญี่ปุ่นกลับปฏิเสธจากท่าทีเช่นนี้ของญี่ปุ่นจึงกลายเป็นปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีได้ตลอดมา นอกจากนี้ การแก้ไขตำราเรียนประวัติศาสตร์ให้มีเนื้อหาแตกต่างไปจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีตก็กลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านมองว่าญี่ปุ่นปิดตัวรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้กระทำไว้ ดังนั้น หากญี่ปุ่นจะแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ซึ่งอาจรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ ญี่ปุ่นต้องแสดงความรับผิดชอบต่อความผิดพลาดในอดีตและต้องสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้านให้เกิดขึ้น

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านโยบายของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในช่วงการยึดครองนั้น เน้นการเข้าไปจัดระเบียบทางการปกครอง การตั้งดวงผลประโยชน์ การเกณฑ์ชาวเกาหลีเพื่อประโยชน์ในด้านแรงงานและการสงคราม การเกณฑ์หญิงเกาหลีเพื่อไปให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม และการสร้างความเป็นญี่ปุ่นให้แก่คนเกาหลี โดยการปลูกฝังวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อให้คนเกาหลีและญี่ปุ่นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สำหรับเหตุผลที่ญี่ปุ่นต้องกำหนดนโยบายเช่นนี้ ก็เนื่องจากมูลเหตุด้านความมั่นคง เพราะญี่ปุ่นต้องการใช้เกาหลีเป็นปราการป้องกันการขยายอิทธิพลของต่างชาติ มาয়ดินแดนของตน ในขณะที่เดียวกันก็จะใช้เกาหลีเป็นฐานสำหรับการขยายอิทธิพลต่อไป ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องควบคุมเกาหลีในทุกด้านเพื่อที่จะครอบครองเกาหลีได้อย่างยาวนาน นอกจากนี้ นโยบายที่ญี่ปุ่นกำหนดขึ้นต่อเกาหลียังมีมูลเหตุจากผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ เพราะญี่ปุ่นได้วัดดูดีจากเกาหลีเพื่อป้อนโรงงานทั้งในญี่ปุ่นและในเกาหลีใต้แรงงานคนเกาหลีเพื่อทำงานในเหมืองแร่และโรงงานในญี่ปุ่น และได้เกาหลีเป็นตลาดสำหรับระบายสินค้า ส่วนในช่วงที่เกาหลีเป็นอิสระจากญี่ปุ่นและแบ่งออกเป็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นต้องดำเนินนโยบายสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นพันธมิตรสำคัญ โดยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเฉพาะกับเกาหลีใต้ และไม่ได้สถาปนาความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ นอกจากเหตุผล เพราะญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาแล้ว ในช่วงสงครามเย็นญี่ปุ่นยังมีความขัดแย้งอยู่กับจีนและสหภาพโซเวียต ซึ่งเป็นพันธมิตรสำคัญของเกาหลีเหนือ แม้สงครามเย็นได้สิ้นสุดลง ญี่ปุ่นก็ยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับเกาหลีเหนือ โดยยังมีประเด็นความขัดแย้งระหว่างกันก็คือ การพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือและการที่ญี่ปุ่นกล่าวหา เกาหลีเหนือลักพาพลเมืองของญี่ปุ่น สำหรับปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ คือ ปัญหาสองเกาหลี โดยที่เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ต่างก็อ้างว่าตนเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของชาวเกาหลีแต่เพียงฝ่ายเดียว ปัญหาชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่น ปัญหาหญิงเกาหลีที่ถูกเกณฑ์ไปให้บริการทางเพศแก่ทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ปัญหาตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และปัญหาพิพาทด้านดินแดน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณต่อ ศาสตราจารย์คิมยูอิน (Kim Youen) และศาสตราจารย์พิเศษซ็องซูก (Lee Sung-sook) แห่งมหาวิทยาลัยฮันยาง (Hanyang University) ที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะแนวทางการศึกษา ในประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลี

เอกสารอ้างอิง

- Bouissou, J. M. (2002). *Japan: The burden of success*. Boulder: Lynne Reinner Publishers.
- Bridges, B. (1993). *Japan and Korea in the 1990s: From antagonism to adjustment*. Brookfield: Edward Elgar.
- Crowley, J. W. (1974). Japan's military foreign policies. In J. W. Crowley (Ed.), *Japan's foreign policy 1868-1941* (pp. 3-117). New York: Columbia University.
- Eckert, C. K., Lee, K. B., Lew, Y. I., Robinson, M., & Wagner, E. W. (1990). *Korea old and new a history*. Seoul: Ilchokak Publisher.
- Han, W. K. (1970). *The history of Korea*. Seoul: The Eul-Yoo Publishing Company.
- Hook, G. D., Gilson, D., Hughes, C. W., & Dobson, H. (2005). *Japan's international relations: Political, economics, and security*. London: Routledge.
- Kim, C. R. (1996). The characteristics of the system of Japanese imperialist rule in Korea from 1905 to 1945. *Korea Journal*, 36, 71-101.
- Lee, C. J. (1979). The making of the Sino-Japanese peace and friendship treaty. *Pacific Affairs*, 52, 420-445.
- Lee, C. S. (1985). *Japan and Korea: The political dimension*. Stanford: Hoover Institution Press.
- Lee, K. B. (1984). *A new history of Korea*. Seoul: Ilchokak.
- Leitch, R. D., Kato, A., & Weinstein, M. E. (1995). *Japan's role in the post-cold war world*. Westport: Greenwood Press.
- Mearsheimer, J. J. (2003). *The tragedy of the great power politics*. New York: W.W. Norton and Company.

Mendl, W. (1995). *Japan's Asia policy: Regional security and global interest*. London: Routledge.

Russett, B., Starr, H., & Kinsella, D. (2006). *World politics: The menu for choice* (8th ed.). Belmont: Thomson Higher Education.

Scalapino, R. A. (1983). North Korean relations with Japan and the United States. In R. A. Scalapino, & J. Y. Kim (Eds.), *North Korea today: Strategic and domestic issues* (pp. 331-350). Berkeley: University of California.

Shin, J. H. (1985). North Korea and South Korea-Japan relations—with reference to Japan's two Koreas policy. *Korea Observer*, 16, 380-399.

Soh, C. S. (1996). The Korean 'comfort women': Movement for redress. *Asian Survey*, 36, 1226-1240.

Sorensen, C. W. (1994). Success and education in South Korea. *Comparative Education Review*, 38, 10-35.

Steinberg, D. I. (1989). *The Republic of Korea: Economic transformation and social change*. London: Westview Press.

Waltz, K. N. (1983). *Theory of international politics*. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.